

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

Науково-теоретичний журнал

4.2005

БІОМЕХАНІЧНІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ І СПОРТІ

- 62 *Олена Бондар, Наталія Носова.* Технологія контролю та корекції порушень просторової організації тіла дітей
- 66 *Богдан Виноградський.* Моделювання параметрів специфічних координатних якостей лучників

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СФЕРІ ПІДГОТОВКИ ТА ПЕРЕПІДГОТОВКИ КАДРІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

- 72 *Олексій Тимошенко.* Технологія застосування модульно-рейтингової системи оцінки успішності в навчальному процесі студентів зі спеціальності "фізичне виховання"
- 76 *Юрій Шкрібтій, Лариса Харченко.* Запровадження елементів європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи в сфері вищої фізкультурної освіти

ПСИХОЛОГІЯ, СОЦІОЛОГІЯ, ЕКОНОМІКА І ПРАВО У СФЕРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

- 80 *Юлія Ємшанова, Валентина Воронова.* Психологічні характеристики стильової саморегуляції психічних станів тенісиста
- 84 *Андрій Драчук.* Соціально-психологічний портрет студентів за роки становлення України як самостійної держави
- 87 *Євген Імас.* Проблеми законодавчого регулювання економічних відносин у сфері фізичної культури і спорту в Україні
- 91 *Юрій Мічуда, Юлія Довгенько.* Програмно-цільове управління матеріально-технічною базою олімпійського та паралімпійського спорту в Україні: питання теорії
- 96 *Тетяна Пестова.* Физическая культура как фактор социализации личности студента
- 98 *Святослав Стецюк.* Шляхи вдосконалення ресурсного забезпечення дитячо-юнацького футболу України

© "Теорія і методика фізичного виховання і спорту", 2005

ВИПУСК ЖУРНАЛУ № 4/2005 ЗАТВЕРДЖЕНО ВЧЕНОЮ
РАДОЮ НУФВСУ
26.10.2005 р., протокол № 4

ВИЩА АТЕСТАЦІЙНА КОМІСІЯ УКРАЇНИ ВИЗНАЛА ЖУРНАЛ
ЯК ФАХОВЕ ВИДАННЯ.
Постанова Президії ВАК України № 24-0912 від 09.02.2000 р.

Проблеми законодавчого регулювання економічних відносин у сфері фізичної культури і спорту в Україні

Резюме

Проанализированы проблемы развития сферы физической культуры и спорта в Украине, рассматриваются пути их решения на основе совершенствования действующего законодательства. Обосновываются предложения по изменению законодательных актов, которые регулируют экономические отношения в сфере физической культуры и спорта.

Summary

The problems of development of sphere of physical culture and sports in Ukraine are analyzed, the ways of their decision are considered on the basis of perfection of the current legislation. Suggestions on change of the acts the substantiated, which regulate the economic relations in sphere of physical culture and sports.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень та публікацій. У багатьох країнах світу економічні відносини сфери фізичної культури і спорту є об'єктом законодавчого регулювання [1]. Не є винятком і Україна. З 1993 року в країні діє Закон "Про фізичну культуру і спорт" [2]. У 2000 році було ухвалено Закон України "Про підтримку олімпійського, параолімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні" [4]. Разом із іншими нормативними актами вони створили законодавче поле, у якому функціонують чисельні суб'єкти економічної діяльності — фізкультурно-спортивні організації різних організаційно-правових форм власності.

Практика застосування форм і методів законодавчого регулювання економічних процесів у сфері фізичної культури і спорту перебуває у полі зору вітчизняних фахівців. Протягом останніх років ними проаналізовано низку питань, які стосуються різних аспектів практичного застосування юридичних норм. Серед них — проблеми нормативно-правового забезпечення розвитку олімпійського спорту в Україні [5, 6], юридичної відповідальності суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності [8] тощо. Як бачимо, автори нечисельних публікацій, по-перше, аналізували юридичні аспекти лише окремих відгалужень системи фізичної культури і спорту, а по-друге, у їхніх дослідженнях не завжди достатньо висвітлювались питання законодавчого врегулювання актуальних економічних проблем галузі.

Водночас сьогодні такі дослідження мають здійснюватись значно інтенсивніше, ніж у попе-

редні роки. Це обумовлено новими завданнями, що стали на порядку денному у зв'язку з прийняттям у 2004 році Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту [7]. Реалізація положень розділу V цього документу потребує формулювання нових підходів до здійснення законодавчого врегулювання економічної діяльності учасників фізкультурно-спортивного руху в Україні.

Мета дослідження — визначити головні напрями вдосконалення законодавчого регулювання економічних відносин у сфері фізичної культури і спорту в Україні.

Методи дослідження: аналіз документальних джерел та системний аналіз.

Результати дослідження та їх обговорення. Закон України "Про фізичну культуру і спорт" протягом тривалого періоду слугував досить надійним юридичним підґрунтям становлення та розвитку національної системи фізичного виховання і спорту. Чисельні доповнення та зміни до нього сприяли розширенню правового поля, у межах якого здійснювалось регулювання економічних відносин у сфері фізичної культури і спорту як з боку держави, так і з боку суспільства в цілому.

Водночас, незважаючи на періодичне вдосконалення, Закон не досяг рівня, який забезпечував би ефективну економічну діяльність фізкультурно-спортивних організацій та інших суб'єктів економічних відносин в умовах становлення у країні ринкової системи та в інтересах українського суспільства. Значна кількість його статей має значною мірою декларативний ха-

ракти, багато з них не є юридичними нормами прямої дії, що значно ускладнює їх практичне застосування. Окремі норми Закону застаріли і не відповідають реальним потребам галузевої економіки.

З огляду на це, назріла необхідність внесення докорінних якісних змін до чинного Закону. Не виключається також можливість прийняття нового правового акту, побудованого на нових підходах до законодавчого регулювання економічних відносин у сфері фізичної культури і спорту. При цьому законотворча діяльність має віддзеркалювати стратегічні цілі розвитку вітчизняної сфери фізичної культури і спорту. Стосовно законодавчого регулювання економічних питань слід взяти до уваги відповідне положення Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту: "Економічна діяльність у сфері фізичної культури і спорту спрямовується на задоволення зростаючих потреб населення у фізкультурно-спортивних послугах високої якості, сприяє зростанню ділової активності фізкультурно-спортивних організацій, гармонізації їх економічних відносин з іншими суб'єктами господарювання" [7].

Втілюючи у законодавстві це положення доцільно виходити з того, що економічні відносини галузі фізичної культури і спорту мають реалізуватися на макрота мікрорівнях. На макроекономічному рівні, на наш погляд, має бути законодавчо забезпеченим вирішення таких завдань:

- ресурсне забезпечення сфери фізичної культури і спорту на паритетних умовах відносно інших галузей економіки, відповідно до її ролі у суспільному житті України. При цьому слід виходити з відповідного положення Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту: "Фізична культура як складова загальної культури, суспільними проявами якої є фізичне виховання та масовий

спорт, є важливим чинником здорового способу життя, профілактики захворювань, організації змістовного дозвілля, формування гуманістичних цінностей та створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини. Спорт сприяє досягненню фізичної та духовної досконалості людини, виявленню резервних можливостей організму, формуванню патріотичних почуттів у громадян та позитивного міжнародного іміджу держави" [3, 7];

- приведення у відповідність до вимог сучасного ринкового господарства економічних взаємозв'язків між суб'єктами, що відносяться до різних секторів сфери фізичної культури і спорту (державного, суспільного та приватного).

Виконання першого завдання потребує конституціонування низки відповідних законодавчих норм. Насамперед необхідно передбачити норму, яка визначала б головні джерела фінансування галузі фізичної культури і спорту. До них могли б відноситись: кошти державного та місцевих бюджетів згідно з Бюджетним кодексом України, а також інші позабюджетні джерела, не заборонені законодавством; кошти фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також позабюджетні надходження, такі, як благодійні внески фізичних та юридичних осіб, кошти від фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання та з інших джерел, не заборонених законодавством. Одержання коштів із позабюджетних джерел не повинно впливати на обсяги бюджетних асигнувань на фізичну культуру і спорт.

Необхідно також законодавчо затвердити мінімально допустимий рівень фінансування галузі "Фізична культура і спорт" за рахунок коштів державного бюджету України. Такий рівень доцільно визначити у відсотках до обсягу видаткової частини державного бюджету.

На відміну від багатьох країн, в Україні чинне законодавство недостатньо регулює використання такого важливого джерела

фінансування галузі фізичної культури і спорту, як надходження від спортивних лотерей. З огляду на це доцільно передбачити у Законі України "Про фізичну культуру і спорт" норму про запровадження національної спортивної лотереї з метою залучення додаткових надходжень для фінансування програм з фізичної культури і спорту. Вона має запроваджуватися центральним органом виконавчої влади з фізичної культури і спорту, отримавши статус державної лотереї. Оператором Національної спортивної лотереї має бути акціонерне товариство, не менш як 25 % акцій якого належатиме державі. Оператор Національної спортивної лотереї призначається Кабінетом Міністрів України. Управління державним пакетом акцій оператора Національної спортивної лотереї має здійснюватися центральним органом виконавчої влади з фізичної культури і спорту. Належна державі частка доходу від проведення Національної спортивної лотереї могла б зараховуватися до спеціального фонду державного бюджету і використовуватися виключно за цільовим призначенням.

За роки незалежності в Україні набув розмаху процес руйнування монополії держави на фізкультурно-спортивну діяльність. У сфері фізичної культури і спорту виник і динамічно розвивається приватний сектор. Відбувається якісна трансформація суспільного сектора, який об'єднує спортивні федерації, фізкультурно-спортивні товариства та інші структури.

Водночас чинне законодавство фактично ігнорує цей процес, не забезпечує формування таких економічних відносин між представниками різних секторів, які мають бути притаманні країні з ринковою економікою. Внаслідок цього виникає загроза консервації регресивних тенденцій у стосунках між суб'єктами економічних відносин сфери. Наприклад, фізкультурно-спортивні товариства намагаються зберегти механізми централізованого отримання державних коштів, які

були притаманні ще командній економічній системі.

Щоб якісно змінити ситуацію, слід створити юридичні підстави переходу від державного патронату до партнерських відносин між економічними суб'єктами галузі фізичної культури і спорту. Наприклад, стосовно фізкультурно-спортивних товариств має бути запроваджена законодавча норма, згідно з якою вони співпрацюють з органами виконавчої влади з фізичної культури і спорту, іншими громадськими організаціями на підставі угод, що укладаються між ними відповідно до чинного законодавства. Держава в особі центрального органу виконавчої влади з фізичної культури і спорту може залучати на конкурсних засадах фізкультурно-спортивні товариства до виконання програм з фізичної культури і спорту.

Інші органи виконавчої влади можуть замовляти фізкультурно-спортивним товариствам програми з фізичної культури і спорту для працівників відповідної галузі, які фінансуються і реалізуються у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Такі програми мають узгоджуватись із відповідними органами виконавчої влади з фізичної культури і спорту.

На макроекономічному рівні потребує законодавчого врегулювання і діяльність економічних суб'єктів, які не відносяться до галузі фізичної культури і спорту, але сприяють її розвитку. Мова йде про суб'єктів благодійницької та спонсорської діяльності. У Законі України "Про фізичну культуру і спорт" слід задекларувати, що держава сприяє благодійній діяльності фізичних і юридичних осіб, спрямованій на підтримку розвитку галузі фізичної культури і спорту. Благодійникам мають надаватись податкові пільги.

Суб'єкти галузі фізичної культури і спорту можуть залучати спонсорів та меценатів для надання матеріальної, фінансової, організаційної та іншої підтримки, спрямовуючи отримані від них кошти на розвиток фізичної культури і спорту, будівництво

нових і утримання діючих спортивних споруд, підготовку та участь спортсменів в Олімпійських, Паралімпійських, Дефлімпійських іграх, інших міжнародних змаганнях.

Завдання законодавчого регулювання економічних відносин на мікрорівні можна визначити таким чином:

- створення сприятливих умов суб'єктам господарювання у галузі фізичної культури і спорту для розширеного відтворення їхньої ресурсної бази;

- впровадження соціально прийнятних організаційно-правових форм фізкультурно-спортивних організацій;

- стимулювання високої якості фізкультурно-спортивних послуг, гарантія прав споживачів.

Вирішення першого завдання може здійснюватись різними шляхами. По-перше, шляхом вдосконалення системи оподаткування фізкультурно-спортивних організацій. Певним їх категоріям (базам олімпійської підготовки, спортивним спорудам, що використовуються за призначенням) можуть встановлюватись податкові пільги. Суб'єктам господарювання, які займаються виробництвом товарів фізкультурно-спортивного призначення та спортивного обладнання, може надаватись пільговий режим кредитування та оподаткування. Доцільно також звільняти від податку на прибуток підприємств благодійну допомогу, що надається громадським організаціям фізкультурно-спортивного спрямування, аматорським спортивним організаціям. До Закону України "Про фізичну культуру і спорт" слід долучити норму, за якою до складу оподаткованого доходу платника податку не включаються державні стипендії видатним спортсменам, тренерам, фахівцям галузі, суми винагород переможцям та призерам спортивних змагань, вартість наданих ним дипломів (грамот), медалей (нагрудних знаків), призів, якщо вони отримуються платником податку з бюджетів, пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА 4/2005 ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

По-друге, шляхом вдосконалення земельних відносин у галузі фізичної культури і спорту. Неврегульованість земельних відносин сьогодні загрожує фізкультурно-спортивним організаціям не лише істотним зростанням витрат, а й самому їх існуванню як закладів соціальної галузі, тому на порядку денному має бути ухвалення законодавчої норми, згідно з якою: 1) земельні ділянки, зайняті під спортивні споруди (зокрема рекреаційно-оздоровчі), мають відноситись до складу земель рекреаційного призначення, які не підлягають вилученню з користування; 2) надання земельних ділянок для будівництва спортивних споруд має здійснюватись на пріоритетній основі з урахуванням рекомендацій відповідних органів виконавчої влади з фізичної культури і спорту і органів місцевого самоврядування; 3) вітчизняні суб'єкти галузі фізичної культури і спорту, які мають земельні ділянки, що використовуються ними за цільовим призначенням, мають звільнитись від земельного оподаткування.

По-третє, шляхом надання окремим категоріям фізкультурно-спортивних організацій за рахунок державних і місцевих бюджетів адресних компенсацій за безкоштовне надання послуг певним групам населення.

Необхідність вирішення другого завдання обумовлюється наявністю негативних моментів у вітчизняному професійному (нелюбительському) спорті, яких він набув у процесі свого становлення. Мова йде про невиправдану залежність спортивних клубів та спортсменів від вузького кола власників, орієнтація у кадровій політиці на "легіонерів", надмірну диференціацію (як спортивну, так і майнову) клубів, непрозорість фінансово-економічної діяльності тощо. Всі ці негативні моменти багато в чому обумовлені тим, що значну частину клубів створено у формі

закритих акціонерних товариств. Це робить їх практично незалежними від громадськості, вболівальників, заради яких і існує спорт. Тому використовуючи досвід інших країн доцільно на законодавчому рівні виключити можливість створення в Україні професійних клубів у формі закритих акціонерних товариств.

Третє з визначених нами завдань також потребує нагального вирішення. Це обумовлено стрімким і часто неконтрольованим розширенням ринку фізкультурно-спортивних послуг в Україні. Приватні структури, особливо у галузі оздоровчої фізичної культури, у багатьох випадках з об'єктивних причин (через відсутність кваліфікованих фахівців, необхідної матеріальної бази тощо) не в змозі забезпечити високу якість послуг, що створює загрозу здоров'ю споживачів. З огляду на це, у чинному законодавстві слід передбачити механізми контролю якості фізкультурно-спортивних послуг з боку суспільства. На наш погляд, правове поле контролю, що існує завдяки дії чинного Закону України "Про ліцензування певних видів господарської діяль-

ності", слід розширити шляхом доповнення переліку видів діяльності, які підлягають ліцензуванню. Сьогодні є підстави вважати, що контроль держави має розповсюдитись на такий вид діяльності, як організація та проведення змагань з різних видів спорту, визнаних в Україні.

Висновок

Вдосконалення законодавчого регулювання економічних відносин у галузі фізичної культури і спорту в Україні має відбуватись на системній основі. Це потребує внесення докорінних змін до чинних законодавчих актів, насамперед до Закону України "Про фізичну культуру і спорт". Вони мають сприяти оптимізації економічних відносин між суб'єктами господарської діяльності у галузі фізичної культури і спорту. Це дасть змогу, поперше, створити реальні підвалини законодавчого забезпечення інтересів споживачів фізкультурно-спортивних послуг та інтересів суспільства в цілому. По-друге, вдосконалення законодавства наблизить господарську діяльність у галузі до рівня світових стандартів, що впливають з закономірностей розвитку ринку. По-третє, з'явиться можливість точніше визначити місце держави у системі економічних відно-

син, обґрунтувати функції органів державної влади різних рівнів щодо регулювання економічної діяльності у галузі фізичної культури і спорту.

1. Гуськов С.И. Государство и спорт. — М., 1996. — 176 с.
2. Закон України "Про фізичну культуру і спорт". — К., 1993. — 22 с.
3. Закон України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" // Урядовий кур'єр. — 2000. — 2 серпня.
4. Закон України "Про підтримку олімпійського, параолімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні" // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 43. — С. 370—374.
5. Имас Е.В., Мичуда Ю.П., Шкретий Ю.М. Совершенствование правового и нормативно-методического обеспечения развития олимпийского спорта в Украине // IX Міжнародний конгрес "Олімпійський спорт і спорт для всіх": Тези доповідей. — К.: Олімпійська література, 2005. — С. 64.
6. Мичуда Ю.П. Нормативно-правове забезпечення олімпійської підготовки в Україні: проблеми та шляхи вдосконалення // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту: Зб. наук. праць. — К., 2004. — С. 10—16.
7. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту. — К., 2004. — 16 с.
8. Смолка А.О. Юридична відповідальність у спорті // IX Міжнародний конгрес "Олімпійський спорт і спорт для всіх": Тези доповідей. — К.: Олімпійська література, 2005. — С. 93.